

Halil UZUN¹, Gülen BARAN²

ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ ÖLÇEĞİ' NİN OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN BABALAR İÇİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Özet

Bu araştırma Pianta'nın (1992) ebeveyn çocuk ilişkisini değerlendirmek amacıyla geliştirdiği, orijinali 30 madde ve üç faktör olan Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin (Child Parent Relationship Scale) okul öncesi dönemde çocuğu olan Türk babalar için geçerlik güvenirliğini test etmektir. Bu çerçevede ölçeğin dil geçerliği, kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri için gereksinim duyulan verileri elde etmek için, dil geçerliği gerçekleştirilen form Kilis ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim alan 4-6 yaş aralığında çocuğu olan 150 babaya uygulanmıştır. Verilerin analizinde, doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizi, iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa), test tekrar test teknikleri kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucu ölçekteki maddelerin toplamı için Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .71, 1.faktörün (Olumlu İlişkiler) güvenirlik katsayısı .76, 2. faktörün (Uyumsuzluk) güvenirlik katsayısı .61, 3. faktörün (Çatışma) güvenirlik katsayısı ise .62 olarak bulunmuştur. Ölçeğin babalar için uyarlanan formu 23 madde ve üç faktörden oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Baba Çocuk İlişkisi, Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği, Geçerlik-Güvenirlik

A STUDY TO EVALUATE VALIDITY AND RELIABILITY OF CHILD PARENT RELATIONSHIP SCALE FOR FATHERS WHO HAVE CHILDREN IN PRESCHOOL PERIOD

Abstract

This research tests validity and reliability of Child Parent Relationship Scale which developed by Pianta (1992) to evaluate the relation between child and parents, originally has 30 items and 3 factors, for Turkish fathers who have children in preschool education. In this context, language, content and structure validity and also reliability studies has been made. To gather all datas for validity and reliability, language validity provided scale applied to 150 fathers who have 4-6 years old child in a National Education Ministry pre-school education institution in Kilis. Confirmatory and exploratory factor analysis, The

¹ Öğr.Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, M.R.Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Anabilim Dalı, uzunhalil@gmail.com

² Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, barangln@gmail.com

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' Nin Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babalar İçin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

Cronbach's Alpha internal consistency and test-retest methods were used to analyse datas. The total of Cronbach's Alpha internal consistency of Tukish form of the scale found .71, for first factor (Positive aspects) .76, 2. factor's (incompatibility) internal consistency found ,61 and 3. factor's (Conflicts) found .62. As a result of statistical analysis, adapted form of scale is formed with 23 items and 3 factors.

Key Words: Father Child Relationship, Child- Parent Relationship Scale, Validity- Reliability

GİRİŞ

Yaşamın ilk yılları, çocuğun bütünsel gelişimi açısından oldukça önemlidir. Araştırmalardan elde edilen bulgular zekanın, kişiliğin ve sosyal davranışların bu kritik ilk yıllarda oluştuğunu ortaya koymuştur (Young, 1996, Koçak, 2004). Bu dönemde bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişim açısından önemli ilerlemelerin sağlanabilmesi çocuğa zengin uyarıcıların sunulması ile mümkündür (Aral vd. 2000).

Çocuğun ilk eğitim aldığı yer ailedir (Doğan, 2003). Çocuğun ilk çocukluk döneminde aileden almış olduğu eğitim, kültürel özellikler, davranış biçimleri onun bütün yaşamı boyunca kişiliğinin bir parçası olarak kalabilmektedir. Bu nedenle de çocuğun okul öncesi dönemde ailesi tarafından olumlu davranış modelleri ile yetiştirilmesi önemlidir (Gizir ve Baran 2003). Çocukların öğrenme yaşantılarının temeli evde atılmaktadır. Ebeveynler çocuklarını direkt olarak eğitmekle kalmayıp başka yerlerde öğrendiklerini onaylayarak, redderek, yönlendirerek de dolaylı olarak eğitmektedirler. Dolayısıyla anne babaların çocukları için önemli sorumlulukları üstlenmeleri gerekmektedir. Anne- babaların çocuklarıyla ilgili sorumlulukları temizlik, beslenme, giyinme gibi ihtiyaçlarıyla sınırlı değildir. Anne- baba- çocuk arasındaki etkileşim çocuğun davranışlarını biçimlendirmede, olumlu davranışlar geliştirmede önemli rol oynamaktadır (Kostelnik v.d., 2004, Özyürek, 2004).

Yirminci yüzyılın başlarında psikanalistler, psikologlar ve eğitimciler ana-baba tutum ve davranışlarının çocuğun gelişmesini belirlemede etkili olduğunu ortaya koymuşlardır (Dönmezer, 2009). Ana- baba tutumları, gelişmekte olan çocuğa model oluşturacağından çocuğun kişilik yapısını etkiler ve özdeşim modelinden edindiği benzer tutumları çocuk da sergiler (Ömeroğlu, 1996).

Ana baba tutum ve davranışları çocukların vicdan ve ahlak gelişimini, uyumlu-uyumsuz, etken-edilgen, bağımlı- özerk, içedönük- dışadönük vb. bir kişilik oluşturmalarını büyük ölçüde etkileyebilir. Ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişkiler, çocukların kısa ve uzun vadede insanlarla kuracağı ilişkilere temel oluşturur (Dönmezer, 2009). Ebeveynlerin çocuk yetiştirmede demokratik tutum sergilemeleri çocuğun gelişimine olumlu katkıda bulunur. Demokratik tutum içinde çocuğun söz hakkı vardır. Duygu ve görüşlerine saygı duyulur. Sevgi ve teşvik görülür. Yetişkinler tarafından dinlenir. Böyle bir ortamda çocuk girişim yeteneğine sahip olur. Özgüvenini kazanır ve kendi kendine karar verip sorumluluk taşımaya öğrenir (Yavuzer, 1995a). Demokratik anne-baba, çocuğun arzu ve ihtiyaçlarına karşı ilgilidir. Çocuğun davranışlarını ilgi ve anlayışla izler. Onun iradesine ve sağlıklı uyumuna değer verir. Çocukları yaşına göre kendisi ile ilgili bazı kararlar almaya teşvik eder. Önemli konularda alınan kararların nedenlerini çocukla tartışır. Onun görüşlerine değer verir. Dil alışverişine olanak sağlar. Hemen her konuda çocuğa iyi bir rehber olmaya çalışır (Erdoğdu 2007). Buna karşın, otoriter, aşırı hoşgörölü, ilgisiz-ihmkar ve aşırı koruyucu anne baba tutumları, sağlıksız bir gelişimin ve uyumsuzlukların başlıca kaynağı olabilir. Anne-baba, bazen çocuğa çok şey vererek onun kendi gelişimine yön vermesini engeller, bazen de çok az şey vererek ona gerekli

desteği sağlayamaz ve uygunsuz davranış örüntülerinin gelişimine neden olur (Geçtan 1993). Bu nedenle, bebeklik döneminden itibaren çocuğun gelişimine katkıda bulunan anne babaların demokratik ebeveyn tutumu sergilemeleri önemlidir.

Anne babaların sergiledikleri tutum kadar toplumdaki rolleri de çocuk yetiştirme konusunda önemlidir. Toplumsal gelişme ve değişimlere paralel olarak kadının toplum içinde değişen durumu ile birlikte, çocuğun yaşamında etkili ebeveyn olma tartışmalarında, babanın 20. yüzyılın büyük bir bölümünde farklı algılanan rolü de değişime uğramaya başlamıştır. Artık annelerin evin dışında çalışmaları ve doğumdan kısa bir süre sonrasında iş yaşamına geri dönmek zorunda kalmaları, babaların çocuğun hayatında sadece para kazanan kişi olmaktan daha başka sorumluluklar almasına, çocukla yakınlaşmasına ve çocuğu yetiştirme sorumluluğunu paylaşmasına neden olmaktadır (Myers 1996).

1980'li yılların başından itibaren, babanın çocuk gelişimi ve aile üzerindeki etkilerine yönelik araştırmalarda artış gözlenmeye başlanmış ve Lamb'ın 1986 yılında ortaya koyduğu *Baba Katılımı Tipolojisi* ile babaların çocuk gelişimi üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalara önemli bir teorik altyapı oluşmuştur. Lamb, baba katılımının üç önemli boyutunu ortaya koymaktadır. Bunlardan birincisi, babaların çocukları ile birlikte zaman geçirmesini ifade eden etkileşimdir. İkincisi, birlikte herhangi bir etkinlik gerçekleştirilmese bile, duygusal ve fiziksel yakınlık ifade eden ve çocuğun önceliklerine zaman ayırmayı ifade eden *ulaşılabilirlik*, sonuncusu ise, çocuğun sağlıklı gelişimi ve mutluluğu için *sorumluluk* üstlenmektir (Lamb 1987, Koçak 2004).

Etkileşim (Doğrudan Temas): Babanın çocuğuyla doğrudan, birebir ilişki kurduğu her türlü etkinliği kapsamaktadır. Çocukla gezmek, konuşmak, oynamak, birlikte olmak bu katılıma örnek verilebilir.

Ulaşılabilir Olma: Babanın çocuğu açısından hem bedensel, hem de psikolojik olarak ulaşılabilir olmasıdır. Babanın ulaşılabilir olması, çocuğun ihtiyaç duyduğunda babasından destek alabiliyor olması anlamına gelmektedir. Çocukların babalarını ulaşılabilir ve yanlarında hissetmeleri kendilerine güvenini olumlu etkilemektedir.

Sorumluluk: Çocuğu doktora götürmek veya arkadaşlarıyla buluşmasını organize etmek gibi çocuk adına, çocuk için bazı faaliyetleri yapmak veya yapılacakları hatırlayıp planlanmaktadır. Çoğu kez anneye destek olmak anlamına da gelmektedir (Koçak 2004). Lamb'ın ortaya koyduğu model, babalar için geliştirilen birçok çalışma ve program için altyapı oluşturmuş ve son yıllarda çocuk gelişimi üzerinde baba rolü ve etkilerine ilişkin literatürde artan bir ilgiye neden olmuştur.

Çocuk eğitiminde annenin yeri ve önemi tartışılmaz. Ancak bu, çocuğun eğitiminde babanın sorumluluğunun daha az olduğu anlamına gelmez (Aydın, 2008). Annenin giderek iş yaşamında daha çok yer almasıyla birlikte babanın ailedeki otoriter rolü daha uyumlu ve ılımlı bir baba rolüne dönüşmektedir. Hem kız hem erkek çocuğu için babanın iyi bir özdeşim modeli olması, çocukları ile etkili iletişim kurması ve anne ve babanın uyumlu olması çocukların gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Kıraç, 2008). Yapılan araştırmalar baba çocuk ilişkisinin çocuğun bilişsel gelişimi ve okul başarısını büyük ölçüde etkilediğini vurgulamakta, babasıyla yakın ve nitelikli bir ilişkiye sahip olan çocukların okul başarılarıyla, bilişsel gelişimlerinin olumlu açıdan etkilendiği belirtilmektedir (Yavuzer, 1995b).

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' Nin Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babalar İçin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

Ebeveyn çocuk ilişkisini anlamaya yönelik bugüne kadar yapılan araştırmalar daha çok anne çocuk ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Baba çocuk ilişkisine yönelik araştırma sayısı oldukça azdır (Lynn, 1974). Babalarla ilgili yapılan araştırmalarda, anne ve babanın farklı rollerinin karşılaştırılması, baba yoksunluğunun çocuk gelişimi üzerindeki etkisi, babalık tutumları gibi konuların ele alındığı dikkat çekmektedir (Karadayı 2001, Özdal ve Aral 2005, Özyürek ve Şahin 2005). Öner (2006), çocuk ve anne baba etkileşiminin niteliğini belirleyen ölçeklere bakıldığında, ülkemizde bu ölçeklerin genellikle ebeveynlerin tutumlarını belirlemeye yönelik ölçekler olduğunu ifade etmiştir. Bu araştırmanın amacı, literatürde baba çocuk ilişkisine yönelik davranışları tanımlayabilen ve ortaya koyan bir ölçeğe ihtiyaç olduğu noktasından hareketle ebeveyn çocuk ilişkisini değerlendirmek üzere Pianta (1992) tarafından geliştirilen ve Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından anneler için geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin 4-6 yaş arasında çocuğu olan babalar için geçerlik ve güvenirliğini test etmektir.

YÖNTEM

Bu bölümde ölçme aracı, çalışma grubu, ölçeğin uyarlanması ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları için ihtiyaç duyulan verileri toplama süreci ve analiz yöntemleri açıklanmıştır.

Ölçme Aracı

Bu araştırmada Pianta (1992) tarafından geliştirilen, orijinali 30 madde ve üç faktörlü olan Child Parent Relationship Scale (Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği)' in babalar için Türkçe uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek Robert C. Pianta tarafından 1992 yılında anne baba çocuk ilişkisini anlamak amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin maddeleri hazırlanırken anne baba çocuk etkileşimi literatüründen, bağlanma teorisinden ve Bağlanma Q-Set ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçeğin orijinali üç alt boyuttan oluşmaktadır. Çatışma alt boyutu 14 madde, Bağlanma alt boyutu 6 madde ve Olumlu İlişki alt boyutu 10 madde olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmuştur. Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçek olup (1) Kesinlikle uygun değil, (5) Kesinlikle çok uygun arasında yanıtlanmaktadır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler vardır ve olumsuz ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçeğin normları 4,5-5,5 yaşlarında çocukları olan 714 anne babadan elde edilmiştir. Sonuçlara göre her bir alt boyut için Cronbach alpha katsayıları sırasıyla Çatışma .83, Olumlu ilişki boyutu .72 ve Bağlanma boyutu için .50'dir. Yapılan analizler sonucu ölçeğin geçerlik ve güvenirlik açısından yeterli olduğuna karar verilmiştir (Pianta, 1992).

Çalışma Grubu ve Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri için gereksinim duyulan verileri elde etmek amacıyla, 2012-2013 eğitim öğretim yılında, Kilis ilindeki okul öncesi kurumlar içinden tesadüfi olarak 7 tanesi belirlenmiş ve Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra, Kilis ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, resmi okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş grubunda çocuğu olan babalara uygulanmak üzere 200 adet form hazırlanmış ve 7 okulda görev yapan 14 okul öncesi öğretmeni aracılığıyla bu formların babalara gönderilmesi sağlanmıştır. Babalar tarafından doldurulan 163 form okullardan toplanmış, eksik verili olan formlar çıkarılmış ve 150 form istatistiksel analiz için değerlendirilmiştir. Uygulama için n (denek sayısı)/ k (ölçekteki madde sayısı) > 2 koşulunu sağladığı için 150 form (150/30=5) yeterli bulunmuştur (Büyüköztürk, 2006).

Verilerin Analizi

Araştırmada ölçeğin dil ve kapsam geçerliliği için uzman görüşlerine başvurulmuş, elde edilen verilerin analizinde SPSS21 ve LISREL programları kullanılmıştır. Yapı geçerliliği çalışmaları kapsamında örneklem büyüklüğünün uygunluğunu belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin, normallik için Barlett Sphericity testi yapılmış, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, güvenirlik çalışmaları için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar test tekniklerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Geçerlik Çalışmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinin dil, kapsam ve yapı geçerliliği ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Dil ve kapsam geçerliği

Dil geçerliği kapsamında ölçek, iyi derecede İngilizce bilen üç uzman tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, çevrilen form birleştirilmiş ve başka bir dil uzmanı tarafından geri çeviri tekniğiyle Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiş ve orijinal formla karşılaştırılmıştır. Orijinal formla karşılaştırılan çevirinin paralellik gösterdiği görülmüştür. Daha sonra kapsam geçerliliği kapsamında orijinal form ve Türkçe'ye çevrilmiş form, çocuk gelişimi ve eğitimi, okul öncesi eğitimi ve ölçme değerlendirme alanında dokuz uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan Türkçe formda yer alan ifadeleri orijinal form ile karşılaştırmaları, ölçekte yer alan ifadelerin anlaşılabilirliğini, baba çocuk ilişkisini değerlendirmedeki yeterliğini, Türk kültürüne uygunluğunu değerlendirmeleri istenmiştir. Bu amaçla, her madde için *uygun*, *kısmen uygun* ve *uygun değil* ifadelerinin bulunduğu ve ölçeğin geneliyle ilgili görüşlerini de belirtebilecekleri *Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Değerlendirme Formu* oluşturulmuştur. Uzmanlar *Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Değerlendirme Formu*'nda görüş bildirdikleri maddelere ilişkin düşüncelerini ve orijinal form ve Türkçe çevirisi ile ilgili fikirlerini *Açıklama* bölümüne yazmışlardır. Uzmanların görüş birliği ile uygun buldukları maddeler olduğu gibi alınmış, uzmanların çoğunun düzeltme yapılması konusunda öneride buldukları maddeler üzerinde ise gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzeltmeler doğrultusunda son şekli verilen ölçeğin kapsam geçerliğine sahip olduğu kabul edilmiştir. İfadelerin anlaşılabilirliği ve ölçeğin uygulama süresi konusunda bilgi sahibi olmak amacıyla Kilis ilinde çocukları anasınıfına devam eden beş (n=5) babayla ölçeğin pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Testin her bir babaya uygulanması ortalama 30 dakika sürmüştür ve babalar tarafından testteki maddelerin anlaşıldığı görülmüştür.

Yapı geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Bu araştırmada SPSS 21 programıyla açımlayıcı ve LISREL programıyla doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Araştırmacının ölçme aracının ölçtüğü faktörlerin sayısı hakkında bir bilgisinin olmadığı, belli bir hipotezi sınamak yerine, ölçme aracıyla ölçülen faktörlerin doğası hakkında bir bilgi edinmeye çalıştığı inceleme türü açımlayıcı faktör analizi (exploratory factor analysis), açımlayıcı faktör analizi ile belirlenen faktörlerin, hipotez ile belirlenen faktör yapılarına uygunluğunu test etmek üzere yararlanılan faktör analizi ise doğrulayıcı faktör analizi (confirmatory factor analysis) olarak tanımlanmaktadır (Tavşancıl 2006, Bayram 2010).

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' Nin Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babalar İçin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

Faktör analizinde örneklem büyüklüğünün uygunluğunu test etmek amacıyla *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) değerine bakılmıştır. Ölçeğin *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) değeri .657 olarak, kabul edilebilir sınır olan .60'ın üzerinde bir değer bulunmuştur. KMO testi örneklem büyüklüğünün uygunluğuyla ilgili bir rakamdır. KMO katsayısı 1'e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu, 1 olmasında ise mükemmel bir uyum olduğu anlamına gelmektedir. Faktör analizi yapılmadan önce ikinci olarak verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini belirlemek amacıyla *Barlett Sphericity* testi yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan istatistiksel analiz sonucunda *Barlett Sphericity* testi sonucu ($\chi^2=679,30$, $df=250$, $p<.001$) anlamlı bulunmuştur. Alan yazın ve uzman görüşlerine bakıldığında, KMO ve *Barlett Sphericity* testinden elde edilen bulgular, ölçeğe faktör analizi yapılabilmesi için yeterli olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2006).

Yapılan ilk açımlayıcı faktör analizinde 30 maddenin 10 faktöre dağıldığı ve bu faktörlerin varyansın %62.87'sini açıkladığı görülmüştür. Scree plot grafiği incelemesi sonucu belirgin düşüşün 3. faktörden sonra olduğu görülmüş ve Varimax dik döndürme tekniği ile analizler tekrarlanmıştır. Tekrarlanan analizler sonucunda faktör yükü .30'un altında olan 7 madde (6.,7.,12.,15.,17.,20. ve 26. madde) çıkarılmıştır. Bu çalışma kapsamında Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinin babalar için Türkçeye uyarlanan versiyonunun 3 faktörden oluştuğu saptanmıştır. Bu faktörlerden birincisi (olumlu ilişkiler) toplam varyansın %16,2'sini, ikincisi (uyumsuzluk) toplam varyansın %10,8'sini, üçüncüsü (çatışma) %9,8'ini açıklamaktadır. Bu üç faktörün açıkladıkları toplam varyans %36,8'dir. Literatürde ölçeğin toplam varyansın %10'unu açıklaması zayıf, %20'sini açıklaması vasat, %30'unu açıklaması iyi, %40'ını açıklaması çok iyi, %50'sini açıklaması ise mükemmel olarak değerlendirilmektedir (Çokluk v.d. 2010). Ölçeğin *olumlu ilişkiler* boyutunda, baba çocuk arasındaki olumlu ilişkiyi yansıtan, *Çocuğum duygularını ve yaşantılarını benimle açıkça paylaşır* (Madde 29), *Çocuğumla şefkat dolu sıcak bir ilişkimiz var* (Madde 1) gibi ifadeler yer almaktadır. *Uyumsuzluk* boyutunda, *Çocuğumla ilgilenmek enerjimi tüketiyor* (Madde 21), *Tüm çabalarım rağmen çocuğum ile anlaşma biçimimizden hiç memnun değilim* (Madde 25) v.b., baba ve çocuk ilişkisindeki uyumsuzluğu ortaya koyan maddeler ve *çatışma* boyutunda ise *Çocuğum ve ben sürekli olarak karşılıklı bir çatışma içerisindeyiz* (Madde 2), *Çocuğum kendisine adil davranmadığını düşünür* (Madde 14) gibi baba çocuk arasındaki çatışmayı yansıtan maddeler yer almaktadır.

Ölçeğin, Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından anneler için uyarlanan versiyonunda, ölçeğin orijinalinde bulunan 6 maddenin (4,6,9,11,22,26) düşük faktör yükü nedeniyle çıkarıldığı ve maddelerin orijinalinden ve babalar için uyarlanmanın yapıldığı bu araştırmadan farklı olarak 2 faktörde toplandığı, bu faktörlerin birincisinin (çatışma) 14 maddeden (2, 7, 12, 14,15, 17, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 27, 28); ikincisinin (olumlu ilişkiler) 10 maddeden (1, 3, 5, 8, 10, 13, 16, 20, 29, 30) oluştuğu görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda ölçekteki maddelerin ilişkili olduğu faktörler ve faktör yükleri verilmiştir. Faktör analizi sonucunda faktör yükleri değerinin .30, istatistiksel sonuçların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi .01 olarak ölçüt alınmıştır.

Tablo.1 ÇEİÖ faktörler ve faktör yükleri

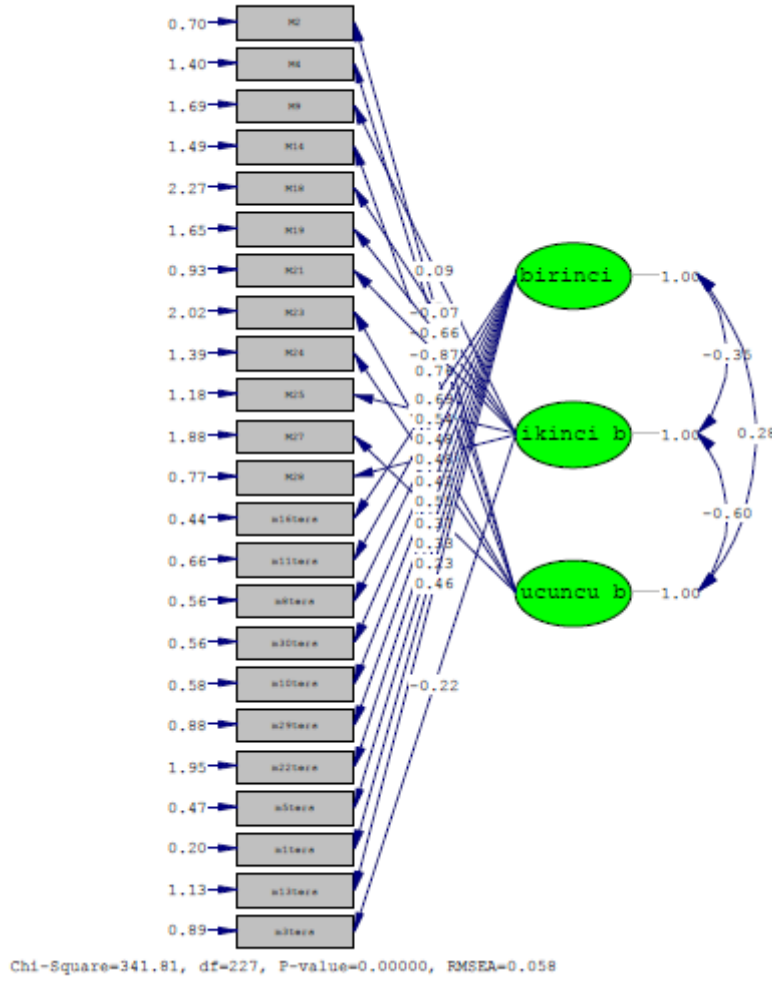
Maddeler	1.faktör - Olumlu İlişkiler	2.faktör - Uyumsuzluk	3.faktör - Çatışma
M16	.661		
M11	.660		
M8	.596		
M30	.595		
M10	.570		
M29	.565		
M5	.521		
M1	.465		
M22	.413		
M13	.410		
M21		.692	
M25		.686	
M28		.682	
M19		.548	
M3		.467	
M18		.350	
M9		.346	
M24			.723
M27			.601
M14			.545
M23			.538
M2			.502
M4			.491

Ölçeğin birinci faktörünün .41-.66 arasında değişen faktör yüküne sahip 10 maddeden, ikinci faktörünün .35-.69 arasında değişen faktör yüküne sahip 7 maddeden, üçüncü faktörün ise .49-.72 arasında değişen faktör yüküne sahip 6 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından anneler için uyarlanan 2 faktörlü formunda, faktör yüklerinin çatışma boyutu için .38-.72 arasında, olumlu ilişkiler boyutu için .42-.72 arasında olduğu bulunmuştur.

Aşağıdaki tabloda doğrulayıcı faktör analizi sonuçları verilmiştir.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' Nin Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babalar İçin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

Tablo.2 Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

Ölçeğin üç faktörlü halinin doğrulayıcı faktör analizi LISREL programında yapılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda $\chi^2=341,81$, $df= 227$, $p= .000$, $RMSEA= .058$ olarak bulunmuştur. $RMSEA$ değerinin .05 ve altında olması mükemmel uyum, .08 ve altında olması ise kabul edilebilir uyum olarak değerlendirilmektedir (Schermelleh-Engel v.d. 2003). Doğrulayıcı faktör analizleri sonuçları, ölçeğin üç faktörlü halinin iyi uyum düzeyinde olduğunu göstermektedir. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin yapı geçerliliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Güvenirlik Çalışmaları

Bu bölümde araştırmaya konu olan ölçeğin güvenilirlik çalışmalarıyla ilgili bulgulara yer verilmiştir. Ölçeğe ve ölçeğin bileşenlerine ait güvenilirlik katsayısı, iç tutarlılık sayısı (Cronbach alfa) ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır.

İçtutarlılık katsayısı

Likert tipi ölçekler için en uygun olan Cronbach alpha katsayısı SPSS 21 programıyla hesaplanmıştır (Tezbaşaran, 1996). Yapılan istatistiksel analizler sonucu ölçekteki maddelerin

toplamı için Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı .71, 1.faktörün (Olumlu İlişkiler) güvenilirlik katsayısı .76, 2. Faktörün (Uyumsuzluk) güvenilirlik katsayısı .61 3. faktörün (Çatışma) güvenilirlik katsayısı ise .62 olarak bulunmuştur. Genellikle alfa katsayısı “0.60- 0.80” arası oldukça güvenilir ve “0.80- 1.00” arası yüksek derecede güvenilir olarak değerlendirmektedir. Bulunan değerler ölçeğin güvenilirliği için yeterli sayılacak düzeydedir (Tavşancıl 2006). Ölçeğin Pianta (1992) tarafından geliştirilen orijinalinin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alpha), her bir alt boyut için sırasıyla Çatışma .83, Olumlu ilişki boyutu .72 ve Bağlanma .50, Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından anneler için uyarlanan formunun iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alpha) Çatışma boyutu için .85, Olumlu ilişki boyutu için .73 olarak bulunmuştur.

Test tekrar test güvenilirliği

Ölçeğin zamana bağlı tutarlı ölçümler verip vermediğinin belirlenmesi amacıyla önceden belirlenen 40 babaya ilk uygulamadan 4 hafta sonra tekrar uygulama yapılmıştır. İlk uygulamadan sonraki 4 haftalık süre iki uygulama arasında yeterli bulunmuştur (Çokluk v.d. 2010). Ölçekten elde edilen güvenilirlik katsayıları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin test-tekrar test ve iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları

Alt Boyutlar	Test tekrar test	İç tutarlılık (Cronbach α)
Olumlu İlişkiler	.94	.76
Uyumsuzluk	.90	.61
Çatışma	.92	.62
Toplam	.92	.71

İki uygulamadan elde edilen puanların korelasyonu ölçeğin tamamı için .92, olumlu ilişkiler boyutu için .94, uyumsuzluk boyutu için .90, çatışma boyutu için .92 ($p<.01$) olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin test tekrar test güvenilirliğinin oldukça yeterli olduğunu ortaya koymuştur. Ölçeğin, Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından anneler için uyarlanan formunun tekrar test puanlarının, çatışma alt boyutu için .98 ($p<.01$), olumlu ilişki boyutu alt boyutu için .96 ($p<.01$), toplam puan için .96 ($p<.01$) olduğu bulunmuş ve bu değerlerin ölçeğin güvenilirliği açısından yeterli sayılacak düzeyde olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda, Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinin baba formunun 3 faktörlü ve 23 maddeden oluştuğu görülmüştür. Ölçek 5’li likert tipi bir ölçek olup (1) Kesinlikle uygun değil ile (5) Kesinlikle çok uygun arasında yanıtlanmaktadır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler vardır ve olumlu ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. “(1)Kesinlikle uygun değil” 5 puan, “(5) kesinlikle çok uygun” 1 puandır. Ölçekten yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma olumlu ilişkiyi göstermektedir. Toplam puan en yüksek 115 ve en düşük 23 arasındadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Pianta (1992) tarafından geliştirilen Child Parent Relationship Scale ‘in (Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği’nin) Türkçeye ve kültürümüze uygunluğu babalar üzerinde test edilerek geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından anneler için uyarlanan formdan farklı olarak, babalar için Türkçeye uyarlanan formunun, orijinal formdaki gibi 3 boyuttan oluştuğu görülmüştür. Ölçeğin babalar için uyarlanan formunda 7 madde çıkarılmış, boyutlara dağılan maddelerin bazılarında farklılık olduğu görülmüş, orijinalinden farklı olarak bir boyut “uyumsuzluk olarak

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' Nin Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babalar İçin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

adlandırılmış, diğer iki boyut orjinalinde olduğu gibi olumlu ilişkiler ve çatışma olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, güvenilirlik için ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı ile ilgili sonuçlar ölçeğin orijinal haliyle tutarlılık göstermekle birlikte test tekrar test katsayıları oldukça yüksek bulunmuş ve bu da ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin kısa ve kolay uygulanabilir oluşu ve baba çocuk ilişkisini farklı boyutlarda değerlendirebilmesi nedeniyle baba çocuk ilişkisine yönelik araştırmalarda önemli bir ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir. Daha sonraki araştırmalarda, ölçeğin farklı yaş gruplarında çocuğu olan babalara uygulanması için uyarlamalar yapılabilir. Bu araştırma sonucunda babalar için Türkçe uyarlaması yapılan ölçeğin çeşitli demografik değişkenlerle ilişkisine bakılabileceği ve literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010). **Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması**. Balıkesir University Journal of Social Sciences Institute, 13(24): 44-53.
- Aral, N.; Kandır, A.; ve Yaşar, M.C. (2000). **Okul öncesi eğitim 1**. Baskı. Ya-Pa Yayın ve Pazarlama San. ve Tic. A.S., Kaptan Ofset, 159 s. , İstanbul.
- Aydın, M. Z. (2008). **Çocuğun Eğitiminde Ailenin Önemi**, V.Aile Şurası, Aile Destek Bildirileri, Ankara.
- Bayram, N. (2010). **Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş**, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. PegemA Yayınları, Ankara.
- Çokluk, Ö.; Şekercioğlu, G.ve Büyüköztürk, Ş. (2010). **Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik Spss ve Lirsel Uygulamaları**. Pegem Akademi yayınları, Ankara.
- Doğan, M. C. (2003). **Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Sorunları ve Öğretmen Adaylarının Mesleğe İlişkin Görüşleri**. Burak Yayınevi. İstanbul.
- Dönmezer, İ. (2009). **Ailede İletişim ve Etkileşim**. Hegem Yayınevi, Ankara.
- Erdoğdu M.Y. (2007) **Ana-Baba Tutumları ve Öğretmen Davranışları İle Öğrencilerin Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler**, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14. 33-46
- Geçtan, E. (1993). **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**. 7. Basım, Remzi Kitabevi İstanbul.
- Gizir, Z. ve Baran, G. (2003) **Anaokuluna Devam Eden Dört-Beş Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2(25); 118-133.
- Karadayı, F. (2001). **Gençlerin Babalık Rolüne İlişkin Tutumları Kendi Babalarının Davranışı Ve Sosyo Demografik Faktörlerle ilişkisi**. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(8).165-188
- Kıraç, E. (2008). **Aile Eğitimi ve Önemi**, V.Aile Şurası, Aile Destek Bildirileri, Ankara.
- Koçak, A. A. (2004). **Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu**. AÇEV Yayınları.
- Kostelnik, M.; Soderman, A.K. ve Whiren, A.P (2004) **Developmentally Appropriate Curriculum Best Practices in Early Childhood Education**. Pearson Education Inc., Newjersey.

- Lamb, M. E. (1987). **The Father's Role: Cross-Cultural Perspectives** . Lawrence Erlbaum. New Jersey
- Lynn, D. B. (1974). **The father: His role in child development** . Monterey, California
- Myers, R. (1996). **Hayatta Kalan Oniki**, Erken Çocukluk Eğitimi Programlarının Güçlendirilmesi, (Çev.:R.Ağış Bakay, E.Ünlü), AÇEV, Yayın no:5, İstanbul.
- Ömeroğlu, F. (1996). **Okulöncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları**. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öner, N. (2006). **Türkiye’de kullanılan Psikolojik Testler**. 2. Baskı. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Özdal, F., ve Aral, N. (2005). **Baba Yoksunu Olan ve Anne-Babası ile Yaşayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi**. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(2). 255-267.
- Özyürek, A. (2004). **Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Özyürek, A., ve Şahin, F. T. (2005). **5 ve 6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi**. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(2).19-34.
- Pianta R. C. (1992). **Child-Parent Relationship Scale**. University of Virginia
- Schermelleh-Engel, K.; Moosbrugger, H., ve Müller, H. (2003). **Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures**. Method of Psychological Research, 8(2), 23–74.
- Tavşancıl, E. (2006). **Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi**. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Tezbaşaran A. (1996). **Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu**. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara
- Yavuzer, H. (1995a). **Yaygın Anne-baba Tutumları. Ana-Baba Okulu**, 5. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer H. (1995b). **Ana-Baba ve Çocuk**, 8. Baskı . Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Young, M. E. ve Mundial, B. (1996). **Early Child Development: Investing In The Future**. World Bank. Washington, D.C.